

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว: กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงจังหวัดกาฬสินธุ์

Development of Community Enterprise: a Case Study of Sticky Rice Farmers Group in Khao Wong District, Kalasin Province

มนปพร ภูนาเมือง และสทภาพ มงคลศรีสวัสดิ์

Monpaporn Phunamuang and Sathaphon Mongkhonsrisawat

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nokstardamus@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กลุ่มเป้าหมายหลักจำนวนทั้งสิ้น 15 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบด้านนโยบายการส่งเสริม เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของทางราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน 3) ผู้นำชุมชน 4) ตัวแทนสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ/กลุ่มผู้บริโภค

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการดำเนินงาน มิติภายใน เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวเขาวงที่มีคุณภาพสูง อีกทั้งผู้นำกลุ่มมีความรู้ในการปลูกข้าวให้มีคุณสมบัติที่มีความนุ่ม มีกลิ่นหอม และได้ผลผลิตในราคาที่สูงกว่าที่ปลูกในพื้นที่อื่น รวมถึงยังเป็นที่ต้องการของตลาดด้วย มิติภายนอก พาณิชย์จังหวัดและสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ให้การช่วยเหลือด้านการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของข้าวให้มีคุณสมบัติตรงตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ปัญหาอุปสรรคภายใน คือ คุณภาพของข้าวเหนียวเขาวง พื้นที่เพาะปลูกลดน้อยลง แรงงานที่มีจำนวนลดลง และสภาพภูมิอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ ในส่วนปัญหาภายนอก คือ นโยบายของภาครัฐยังขาดการความต่อเนื่องในด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวเหนียวอินทรีย์ และขาดความต่อเนื่องด้านนโยบายของจังหวัด ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของกลุ่ม

*ได้รับบทความ: 2 มิถุนายน 2563; แก้ไขบทความ: 2 กันยายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 กันยายน 2563

Received: June 2, 2020; Revised: September 2, 2020; Accepted: September 28, 2020

เกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ กลุ่มเกษตรกร จำเป็นต้องรวมกลุ่มให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อการสนับสนุนทางงบประมาณการผลิต การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิก และคนรุ่นใหม่ หน่วยงานราชการจำเป็นต้องให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เพียงพอ และทางจังหวัดจำเป็นต้องสนับสนุนนโยบายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างพอเพียง และมีความสุข ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: กลุ่มเกษตรกร; วิสาหกิจชุมชน; การดำเนินงาน; กลยุทธ์การพัฒนากลุ่ม

Abstract

This research its objectives are: 1) to study the operation of the community enterprise of Khao Wong sticky rice farmers group, 2) to study the problems and obstacles to the operations of the Khao Wong sticky rice farmers community enterprise Kalasin province, 3) Suggestions for improving the operation of the community enterprise of Khao Wong sticky rice farming group. Kalasin Is a qualitative research by using the main target group a total of 15 people, divided into 4 groups which are. 1) Aadministrators of community enterprise groups. 2) Related departments responsible for promotion policies. Government officials responsible for and supporting community enterprises. 3) Community leaders. 4) Representative members of entrepreneurs / consumer groups.

The result of the research shows that: in terms of internal dimensions, farmers are grouped together to produce high quality Khao Wong rice, and the group leaders have knowledge In the cultivation of rice to have properties that are soft. And fragrant and produce products at a higher price than those grown in other areas including the need of the market with external dimensions of provincial commerce and the office of agriculture and cooperatives provide assistance in the inspection and quality control of rice to consistently meet the standards, the internal obstacle problem is the quality of Khao Khao sticky rice. Reduced plantations the number of labor has decreased and the climate that cannot be controlled as for the external problems, the government policy is still lacking continuity in promoting glutinous organic rice production. And lack of continuity in provincial policies. Therefore, the guidelines for the development of community enterprises of Khao Wong sticky rice farming group Kalasin province is a group of farmers

need to unite the group into one. To support production budget knowledge transfer to members and the new generation government agencies need to support sufficient rice seeds, and the province needs to support the policy for continuous development in order to generate sufficient income for members of the community and continue to be happy.

Keywords: Farmer group; Community enterprise; Operation; Group development strategy

1. บทนำ

ข้าวเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์มาช้านานตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ โดยเฉพาะประเทศไทย ข้าวถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างความมั่นคงและมั่งคั่ง คือ เป็นทั้งอาหารที่สำคัญของประเทศ อีกทั้งประเทศไทยยังคงมีจุดแข็งด้านความหลากหลายของฐานการผลิตที่มีความแข็งแกร่งในระดับโลกโดยเฉพาะด้านสินค้าเกษตรไทยส่งออกข้าวสูงเป็นลำดับที่ 2 ของโลก (Office of the National Economic and Social Development Board, 2006) สถานการณ์ข้าวเหนียวจากปี 2559 - 2561 มีการส่งออกที่ลดลง 0.44, 0.52 และ 0.39 ตามลำดับ เนื่องจากสภาพอากาศเอื้ออำนวย ปริมาณน้ำฝนเพิ่มขึ้น ทำให้เกษตรกรที่เคยปล่อยที่นาว่างจากที่ประสบภัยแล้ง สามารถปลูกข้าวได้ตามปกติ สำหรับผลผลิตต่อไร่ลดลงเนื่องจากบางพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบอุทกภัย เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ลดลง (Srithisarn, 2018) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจด้านการเกษตร พบว่า การแข่งขันข้าวในอนาคตจะทวีความรุนแรงขึ้น ขณะที่ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยจะลดน้อยถอยลง การขับเคลื่อนปฏิรูปข้าวจะต้องมีการเชื่อมโยง

ห่วงโซ่ข้าวตลอดทั้งระบบ (Rice Value Chain) หลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคา ทิศทางข้าวต้องมุ่งไปสู่การผลิตข้าวคุณภาพ เช่น ข้าวเพื่อสุขภาพ ข้าววิตามิน ข้าวอินทรีย์ ข้าวปลอดสารพิษ ข้าวสำเร็จรูป ฯลฯ เกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมการผลิตและการมีมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นที่ยอมรับของตลาดเกี่ยวกับการปฏิบัติโครงสร้างข้าวไปสู่อุตสาหกรรมแห่งอนาคต (Tinaphop, et al., 2016 : 319-330) การพัฒนาคุณภาพข้าว ภายใต้มาตรฐานข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือข้าวจีไอ (Geographical Indication ย่อว่า GI) คือ มาตรฐานข้าวที่ถูกขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์นั้นมีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของคนในชุมชนในการผลิตสินค้า น่าจะเป็นแนวทางในการสร้างมาตรฐานสินค้าให้เกิดการยอมรับในระบบตลาดได้

ในขณะเดียวกัน การแก้ไขปัญหาข้าวตลอดกว่าสิบปีที่ผ่านมา ทุกรัฐบาลรู้ปัญหาข้าวและความยากจนของเกษตรกรชาวนา แต่ด้วยวิธีการแก้ปัญหาแบบแยกส่วนมุ่งเน้นแต่การแก้ไขปัญหาที่ต้นทาง โดยไม่เชื่อมโยงกับระบบตลาดการแก้ปัญหา

จึงวนเวียนอยู่กับพื้นที่เพาะปลูก การแก้ปัญหา เช่น โครงการประชานิยม รับจำนำข้าวสูงกว่าราคาตลาดอาจแก้ปัญหาได้ระยะสั้นแต่ทำให้สต็อกข้าวสูงอย่างไม่เคยมีมาก่อน อาจต้องใช้เวลาอีกหลายปีจึงจะระบายได้หมด ซึ่งจะเป็นปัจจัยกดดันราคาข้าวระยะยาว อีกทั้งการแก้ปัญหาชาวนาด้วยการโยกหนักกลับเป็นการเพิ่มภาระให้กับเกษตรกร การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคมและชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรีได้อธิบายว่า วิสาหกิจชุมชนหมายถึง กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล ในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน (Nonthaburi Provincial Agricultural Extension Office, 2019)

จากสถานการณ์ และสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำการศึกษาข้าวเขาวงที่มีต้นกำเนิดอยู่ในหุบเขาเขตอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีสภาพภูมิประเทศ เป็นภูเขาล้อมรอบ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแคลเซียมและซิลิกอนสูง อากาศเย็นแห้ง มีพื้นที่ครอบคลุมไปถึงอำเภอกุฉินารายณ์และอำเภอนาคู เนื้อที่กว่า 1 แสนไร่ โดยข้าวเขาวงที่นิยมกันมากที่สุดคือ ข้าวเหนียว โดยเกษตรกร

จะปลูกข้าว 2 สายพันธุ์ คือ พันธุ์ข้าวเหนียวและพันธุ์ กข.6 ทั้งนี้ข้าวเขาวงยังได้รับเครื่องหมาย GI (Geographical Indication) ทำให้ผู้ที่เลือกซื้อสินค้าสามารถมั่นใจได้ว่า มีมาตรฐานการควบคุมการผลิตอย่างดีคุณสมบัติของข้าวเขาวง คือ มีความนุ่มและมีกลิ่นหอม สามารถเก็บข้ามวัน เมื่อนำมาบริโภคก็ไม่ต้องอุ่นซ้ำ นอกจากนี้ ยังมีธาตุซิลิกอนและแคลเซียมสูง มีความไวต่อแสง ข้าวเขาวงยังมีคุณสมบัติพิเศษตั้งแต่ยังไม่ผ่านการหุงหรือึ่งเมล็ดข้าวสารจะมีความหอมมาก นอกจากนี้ เมื่อนำไปผสมปนกับข้าวสารประเภทอื่น แม้จะมีปริมาณเพียงเล็กน้อยก็ยังสามารถทำให้ข้าวสารที่ผสมเข้าด้วยกันหอม นุ่ม เหมือนกับการรับประทานข้าวเขาวงจริงๆ ด้วยความโดดเด่นในคุณลักษณะของข้าวเขาวง จึงเป็นการสร้างโอกาสให้แก่สินค้าท้องถิ่นภายในชุมชนเกษตรกรรมมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวเขาวง มีทั้งหมด 5 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มยังประสบปัญหาในการดำเนินงาน เช่น การขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการผลิต เกษตรกรบางกลุ่มขายที่นา และขาดทายาทในการสืบทอดขาดความรู้ด้านการตลาด เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนั้น ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีคำถามเพื่อการวิจัย คือควรมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างไรให้สามารถแข่งขันในระบบตลาดและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนโดยมีประเด็น

สำคัญในการศึกษาสามประการ ประการแรก เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่ม ประการที่สอง เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของกลุ่ม และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล เป็นการศึกษา รวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ แนวความคิด บทความทางวิชาการจากวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และผู้วิจัยได้ทำการศึกษา จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) แบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 คน 2) หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องรับผิดชอบด้านนโยบายการส่งเสริมเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของทางราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 คน 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 4) ตัวแทนสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ/กลุ่มผู้บริโภค จำนวน 4 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต ตั้งประเด็นคำถาม จดบันทึกและเข้าไปพูดคุยสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยยึดความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในส่วนวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการผลิตข้าวสำหรับกรอบในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2) จัดทำแนวคำถามสำหรับการสนทนาลำดับ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม 3) นำแนวคำถามสำหรับสนทนามาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านโครงสร้างและเนื้อหา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ศึกษาต้องการข้อมูลแบบเจาะลึกในประเด็นหลัก และความคิดเห็นส่วนตัวด้านต่างๆ ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาจึงต้องใช้ระยะเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลว่างเว้นจากการกิจในแต่ละวันโดยการนัดหมายล่วงหน้า แล้วจึงเข้าพบทักทายพูดคุยเพื่อทำความรู้จักกับผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด ทำให้มีความสะดวกในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในเชิงลึก

3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ผู้ศึกษาต้องการข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงหรือใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่พื้นที่เป้าหมายดำเนินการ ดังนี้ 1) การกระทำ (Act) คือ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง 2) กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมที่กระทำในลักษณะต่อเนื่องเป็นแบบแผน ปฏิบัติอย่างเป็นกระบวนการและอย่างมีขั้นตอน การสังเกตกิจกรรมจะบ่งชี้ให้เห็นหน้าที่ สถานภาพ บทบาทและความสำคัญของปรากฏการณ์และพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาได้ 3) ความหมาย (Mean) คือ การที่บุคคลอธิบายหรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นลักษณะเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติการรับรู้โลกทัศน์ บรรทัดฐาน หรือระเบียบเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ 4) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ลักษณะความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมที่ศึกษาว่ามีลักษณะเชื่อมโยงกันอย่างไร ทั้งในด้านความขัดแย้ง การให้ความร่วมมือ ซึ่งจะทำให้วิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของชุมชนและโครงสร้างกระบวนการกลุ่ม 5) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ ลักษณะการปรับตัว การยอมตามกลุ่มการเข้าร่วมกิจกรรมของการรวมกลุ่มของสมาชิกในสถานการณ์ต่างๆ 6) สภาพสังคม (Setting) คือ สภาพสนามหรือสถานการณ์ที่นักวิจัยเข้าไปศึกษาทุกแง่มุม ทั้งด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ขนบธรรมเนียมต่างๆ การบันทึกสิ่งที่สังเกต ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มีการ

จดบันทึกเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล และช่วยให้การศึกษามีเนื้อหาสาระครบถ้วน สมบูรณ์มากขึ้น เพื่อการวางแผนในขั้นต่อไป

3.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักแบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ไว้แล้ว และระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาใช้วิธีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูล

3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการสนทนาและร่วมปรึกษาร่วมกับผู้นำ และสมาชิกกลุ่มด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับแนวทางปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจึงมีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลตามประสบการณ์ที่ตนมีเพื่อถ่ายทอดให้กับสมาชิกในการสนทนา

4. การตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจำแนกออกตามประเด็นคำถามพร้อมกับการพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทั้งในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ศึกษาได้ตั้งประเด็นคำถามย้อนกลับ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลช่วยคิดวิเคราะห์และเสนอแนะมุมมองที่แท้จริงของตน ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องและความสมบูรณ์ในขั้นต้น

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ รวมทั้งขอคำปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้ข้อสรุปและแนวทางที่ชัดเจนขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นวิธีการที่สำคัญโดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และสนทนากลุ่มจากตัวอย่าง 2) การจัดระเบียบข้อมูลเป็นการถอดเทปถอดคำ พิมพ์ทุกคำและจัดหมวดหมู่โดยใช้ความถี่ในการอธิบายเชิงพรรณนา 3) การแสดงข้อมูลหลังจากจัดข้อมูลให้เป็นระเบียบแล้ว แสดงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการใช้รหัสของผู้ให้ข้อมูล แล้วสรุปข้อมูลเชิงพรรณนาที่เป็นข้อมูลเดียวกัน 4) การหาข้อสรุปและตรวจสอบความหมาย จากข้อมูลที่ได้แสดงไว้ ซึ่งผู้วิจัยต้องนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ โดยการใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

6. ความถูกต้องตรงตามประเด็น (Validity) และความเชื่อถือได้ (Credibility) ความถูกต้อง ประเด็นและความเชื่อถือได้ของผลการศึกษา เป็นเรื่องที่สำคัญที่ประกอบด้วยสองส่วน คือ ความถูกต้องตามประเด็นภายในเกี่ยวกับความถูกต้อง และความเป็นจริงของปรากฏการณ์หรือประเด็นที่ศึกษากับความถูกต้องตรงประเด็นภายนอก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินความเชื่อถือได้ ประเด็นทฤษฎีและประเด็นในการนำผลการศึกษาไปใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษาได้นำเอาหลักของ Triangulation Method มาใช้ในการ

ออกแบบการศึกษา กล่าวคือ ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (Source of date) และใช้วิธีการที่หลากหลาย (Multi-Method) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ รวมทั้งมีขั้นตอนการศึกษาที่เป็นระบบ เพื่อสร้างความเชื่อถือได้ของการศึกษา

4. สรุปผลการวิจัย

1. การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง ในอดีต จะทำการปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเดิมใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเหนียวสันป่าตอง ภายหลังปี พ.ศ. 2525 โดยประมาณ ได้มีผู้นำเมล็ดพันธุ์ข้าวเหนียว กข.6 มาปลูกในพื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ และเป็นพันธุ์ที่ใช้ปลูกจนถึงปัจจุบัน เมื่อทำการเปรียบเทียบพันธุ์ข้าวเหนียว กข.6 กับพันธุ์ข้าวเหนียวสันป่าตอง ที่เคยปลูก พบว่า ข้าวเหนียว กข.6 มีความ นุ่มและมีกลิ่นหอม และให้ผลผลิตมากกว่าทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง กลุ่มนาแปลงใหญ่ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 172 ราย และในปี พ.ศ. 2559 ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวหลัก กข.6 จากกรมการข้าว เป็นระยะเวลาต่อเนื่อง 3 ปี เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้ได้เองต่อไป ภายในกลุ่มจะแบ่งการทำนาเป็น 2 ประเภท คือ 1) การทำนาดำ 2) การทำนาหว่าน ในการทำนาจะดำเนินการตากกล้าในช่วงเดือน มิถุนายน ประมาณ 25-30 วัน ปลายเดือน กรกฎาคม เป็นขั้นตอนของการดำนา และจะทำการเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายนปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 600 กิโลกรัมต่อไร่ และมีราคาไม่ต่ำ

กว่า 20 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตที่ได้จะนำมารวมกันขายในนามของกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรในอำเภอเขาวง เกษตรกรที่ปลูกข้าว แบ่งเป็น 5 กลุ่มใหญ่ โดยแต่ละกลุ่มจะมีการผลิตและการขายที่แตกต่างกันและมีจุดเด่นในการดำเนินงาน คือ

- 1) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการปลูกข้าว
- 2) พื้นที่มีความเหมาะสมกับการปลูกข้าวเหนียวเขาวง กข.6
- 3) เกษตรกรมีความรู้เรื่องการปลูกข้าว
- 4) ข้าวเหนียวเขาวงได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI)
- 5) เมื่อหมดฤดูทำนาเกษตรกรจะรวมกลุ่มกันทำการปลูกผักปลอดสาร
- 6) สามารถกำหนดราคาผลิตได้เอง

ซึ่งจุดเด่นดังกล่าวทำให้เกิดโอกาสในการพัฒนาข้าวที่มีคุณภาพดี กำหนดราคาได้เอง และเป็นผลิตภัณฑ์ที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ดังนั้น การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในเกณฑ์ที่ดีเกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวเขาวงที่มีคุณภาพสูงและเป็นที่ต้องการของตลาดมีผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการปลูกข้าวให้มีคุณสมบัติที่มีความนุ่ม และมีกลิ่นหอม และสามารถจำหน่ายผลผลิตได้เองในราคาที่สูงกว่าข้าวเหนียวที่ปลูกในพื้นที่อื่นและหน่วยงานราชการให้การช่วยเหลือด้านการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของข้าว ให้มีคุณสมบัติตรงตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

2. ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูก

ข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปได้ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านคุณภาพของข้าวเหนียวเขาวง สืบเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ทำให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาทดแทน เช่น เกษตรกรบางรายใช้รถเกี่ยวข้าวในการเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตแทนการเกี่ยวข้าวด้วยมือ ส่งผลให้ข้าวเหนียวเขาวงบางส่วนไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานข้าว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) รวมถึงมีสมาชิกของกลุ่มบางรายแสวงหาผลประโยชน์ในกลุ่มโดยการเข้าร่วมกลุ่มแล้วไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการผลิตข้าวให้ตรงตามหลักเกณฑ์เพื่อหวังผลตอบแทนจากกลุ่มในการรับซื้อข้าวมากกว่าราคาท้องตลาด

2.2 ปัญหาด้านพื้นที่เพาะปลูกเนื่องจากเกษตรกรปลูกข้าวเขาวงบางกลุ่มได้ทำการขายที่นาให้นายทุนทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกลดน้อยลง

2.3 ปัญหาด้านแรงงานที่มีจำนวนลดลง เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงส่วนมากเป็นวัยกลางคนไปจนถึงวัยผู้สูงอายุ ขาดทายาทในการสืบทอดการเพาะปลูกข้าวเหนียวเขาวง ส่งผลให้ผลผลิตของข้าวเหนียวเขาวงมีจำนวนลดลง อีกทั้งปัจจัยในการผลิตข้าวอินทรีย์มีหลายขั้นตอนและต้องควบคุมอย่างเข้มงวดทำให้มีสมาชิกบางรายต้องออกจากกลุ่ม ทำให้สมาชิกของกลุ่มลดลงเกิดอุปสรรคในการดำเนินการภายในกลุ่มวิสาหกิจ

2.4 ปัญหาทางสภาพภูมิอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ ได้แก่ ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง

น้ำท่วมส่งผลต่อปริมาณ และคุณภาพของผลผลิต

2.5 ปัญหาด้านนโยบายของภาครัฐ
ยังขาดความต่อเนื่องในด้านการส่งเสริมการผลิต
ข้าวเหนียวอินทรีย์ เพิ่มโอกาสการพัฒนาคุณภาพ
ข้าวเหนียวให้เป็นมาตรฐานอย่างต่อเนื่องและ
สามารถทำการตลาดได้อย่างยั่งยืน

3. แนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการ
ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว
เหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ แนวทางที่เหมาะสม
ต่อการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม
เกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
ควรรวมเป็นกลุ่มเดียวกันหนึ่งเดียว เพื่อสร้างโอกาส
ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐและ
ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ รวมทั้ง
สามารถยื่นข้อเสนอให้หน่วยงานภาครัฐจัดทำ
นโยบายการส่งเสริมผลิตและพัฒนาคุณภาพ
ข้าวเหนียวเขาวงอย่างยั่งยืน รวมถึงการถ่ายทอด
องค์ความรู้การผลิตให้กับสมาชิก และคนรุ่นใหม่
ได้มีการสืบสานการดำเนินงานต่อไป และหน่วยงาน
ราชการทุกภาคส่วนจำเป็นต้องให้การสนับสนุน
ด้านการผลิตแก่เกษตรกร และจังหวัดจำเป็นต้อง
ส่งเสริมด้านนโยบายให้เกิดการพัฒนาอย่าง
ต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกสามารถ
ดำเนินชีวิตในพื้นที่ชุมชนของตนได้อย่างพอเพียง
และมีความสุขยั่งยืนต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัย
พบว่า ด้านการดำเนินงาน มิติภายในชุมชน
เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวเขาวงที่มี

คุณภาพสูง เป็นที่ต้องการของตลาด อีกทั้งผู้นำกลุ่ม
มีความรู้ ความสามารถในการปลูกข้าวให้มี
คุณสมบัติที่มีความนุ่ม มีกลิ่นหอม โดยได้รับรอง
มาตรฐานข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical
Indication: GI) และสามารถจำหน่ายผลผลิตได้
เองในราคาที่สูงกว่าข้าวเหนียวที่ปลูกในพื้นที่อื่น
รวมถึงข้าวเหนียวเขาวงยังเป็นที่ต้องการของตลาด
ด้วย ในส่วนมิติภายนอกหน่วยงานราชการ ได้แก่
พาณิชย์จังหวัด และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์
จังหวัดให้การช่วยเหลือด้านการตรวจสอบและ
ควบคุมคุณภาพของข้าว ให้มีคุณสมบัติตรงตาม
มาตรฐานข้าว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical
Indication: GI) อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หากมองถึงการ
ดำเนินงานทั้งสองมิติร่วมกันแล้วนั้นย่อมส่งผลต่อ
ด้านการผลิตสินค้า และการตลาดที่ไปในทิศทาง
ที่ดี หากแต่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในกรณีศึกษา
ในครั้งนี้นี้ยังจำเป็นต้องค้นหาปัญหาอุปสรรคในการ
ดำเนินงาน ทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก
เพื่อนำไปสู่การหาวิธีในการแก้ไขปัญหาต่อไป
ดังนั้น ปัญหาอุปสรรคภายในของกลุ่มเกษตรกร
คือ ปัญหาด้านคุณภาพของข้าวเหนียวเขาวง
สืบเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ทำให้มี
การนำเทคโนโลยีเข้ามาปัญหาด้านพื้นที่เพาะปลูก
เนื่องจากเกษตรกรปลูกข้าวเขาวงบางกลุ่มได้
ทำการขายที่นาให้นายทุนทำให้พื้นที่ในการเพาะ
ปลูกลดน้อยลง ปัญหาด้านแรงงานที่มีจำนวนลดลง
เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงส่วน
มากเป็นวัยกลางคนไปจนถึงวัยผู้สูงอายุ ขาดทายาท
ในการสืบทอดการเพาะปลูก ปัญหาทางสภาพภูมิ
อากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ ในส่วนปัญหา

อุปสรรคที่เป็นปัจจัยภายนอก คือ ปัญหาด้านนโยบายของภาครัฐยังขาดความต่อเนื่องในด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวเหนียวอินทรีย์ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จำเป็นต้องรวมกลุ่มให้เป็นกลุ่มเดียว เพื่อประโยชน์ ด้านการสนับสนุนทางงบประมาณการผลิตจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตให้กับสมาชิก และคนรุ่นใหม่ได้มีการสืบสานการดำเนินงานต่อไป ในส่วนปัจจัยภายนอก หน่วยงานราชการทุกภาคส่วนจำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านการผลิตแก่เกษตรกร และทางจังหวัดจำเป็นต้องส่งเสริมด้านนโยบายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกสามารถดำเนินชีวิตในพื้นที่ชุมชนของตนได้อย่างพอเพียง และมีความสุขยั่งยืน

จากผลการศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผลการศึกษาสามารถตอบเป้าประสงค์ในการวิจัยได้อย่างชัดเจน ทั้ง 3 ประการ ประการแรก การศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปได้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวเขาวงที่มีคุณภาพสูง และเป็นที่ต้องการของตลาดมีผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการปลูกข้าวให้มีคุณสมบัติที่มีความนุ่ม และมีกลิ่นหอม และสามารถจำหน่ายผลผลิตได้เองในราคาที่สูงกว่าข้าวเหนียวที่ปลูกใน

พื้นที่อื่นและหน่วยงานราชการ ให้การช่วยเหลือด้านการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของข้าวให้มีคุณสมบัติตรงตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง มีการดำเนินงานสอดคล้องกับความหมายของวิสาหกิจชุมชน โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดนันทบุรีได้อธิบายว่า “วิสาหกิจชุมชน คือ กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน” (Nonthaburi Provincial Agricultural Extension Office, 2019) ประการที่สอง การศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้ 1) ปัญหาด้านคุณภาพของข้าวเหนียวเขาวงสืบเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ทำให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามา 2) ปัญหาด้านพื้นที่เพาะปลูก เนื่องจากเกษตรกรปลูกข้าวเขาวงบางกลุ่มได้ทำการขายที่นาให้นายทุนทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกลดน้อยลง 3) ปัญหาด้านแรงงานที่มีจำนวนลดลง เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงส่วนมากเป็นวัยกลางคนไปจนถึงวัยผู้สูงอายุขาดทายาทในการสืบทอดการเพาะปลูก 4) ปัญหาทางสภาพภูมิอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ 5) ปัญหาด้านนโยบายของภาครัฐยังขาดการความต่อเนื่องในด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวเหนียว

อินทรีย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับธนวัฒน์ ศรีติสาร (Srithisarn, 2018) ที่กล่าวไว้ว่า “ผลผลิตต่อไร่ ลดลง เนื่องจากบางพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบอุทกภัย เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ลดลง” ประการสุดท้าย การศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปได้ดังนี้ กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จำเป็นต้องรวมกลุ่มให้เป็นกลุ่มเดียวเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา ด้านการสนับสนุนทางงบประมาณการผลิตจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตให้กับสมาชิก และคนรุ่นใหม่ได้มีการสืบสานการดำเนินงานต่อไป และหน่วยงานราชการทุกภาคส่วนจำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านการผลิตแก่เกษตรกร และทางจังหวัดจำเป็นต้องส่งเสริมด้านนโยบายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกสามารถดำเนินชีวิตในพื้นที่ชุมชนของตนได้อย่างพอเพียงและมีความสุขยั่งยืนต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับฉันทธร ตินภพ (Tinaphop, 2016 : 319-330) ที่กล่าวไว้ว่า “การขับเคลื่อนปฏิรูปข้าวจะต้องมีการเชื่อมโยงห่วงโซ่ข้าวตลอดทั้งระบบ (Rice Value Chain) หลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคา ทิศทางข้าวต้องมุ่งไปสู่การผลิตข้าวคุณภาพ เช่น ข้าวเพื่อสุขภาพ ข้าววิตามิน ข้าวอินทรีย์ ข้าวปลอดสารพิษ ข้าวสำเร็จรูป ฯลฯ เกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมการผลิต และการมีมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นที่ยอมรับของตลาดเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปโครงสร้างข้าวไปสู่อุตสาหกรรมแห่งอนาคต” ดังนั้น

หากทำการสรุปผลการศึกษการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงจังหวัดกาฬสินธุ์ ก็คือ การรวมกลุ่มของเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เป็นหนึ่ง เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทั้งการสนับสนุนและการตลาด รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตให้กับคนรุ่นต่อไป และภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมทั้งงบประมาณ องค์ความรู้ และนโยบาย เพื่อเกิดความยั่งยืนสืบต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

การวิจัยพบว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มที่สามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนได้แต่ขาดคนรุ่นใหม่ในการสานต่อกิจกรรมทางกลุ่มควรมีการขยายส่งต่อกิจการของกลุ่มไปสู่คนรุ่นใหม่เพื่อการต่อยอดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะต่อระดับนโยบาย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในส่วนของนโยบายในการสนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนควรมีนโยบายที่ชัดเจนสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินงานทุกระดับโครงสร้าง ทั้งระดับจังหวัดและระดับประเทศ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถต่อสู้แข่งขันได้ในกลไกตลาดได้อย่างมั่นคง

3. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพื่อประเมินการทำงาน

ของภาครัฐในการสนับสนุนและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบข้อจำกัดต่างๆ และนำไปสู่การพัฒนานโยบายต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า การจะสร้างพลังในชุมชน โดยคนในชุมชน สิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือ

การรวมกลุ่มให้เป็นหนึ่งเพื่อสร้างพลัง (Empowerment) ในการต่อรองในมิติทางสังคมด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลังเพื่อการสร้างความยั่งยืนต่อไปและภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมควบคู่กับการดำเนินงานของชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

References

- Nonthaburi Provincial Agricultural Extension Office. (2019). *What is a community enterprise?*. http://www.nonthaburi.doae.go.th/community_01_001.html. (Accessed 17 June 2019).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2006). *The 10th Development Plan for a Sustainable Happy Society*. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development.
- Tinaphop, T., et al. (2016). Supply Chain Management by Community Enterprise Producing Organic Rice in the Central Region of Thailand. *Journal Humanities and Social Science Valaya Alongkorn*, 11(3), 319-330.
- Srithisarn, T. (2018). Jasmine rice production supply chain from Thung Kula Ronghai. *Bachelor of Science Program in Geography*. Nakhon Sawan : Naresuan University.